

Etiske problemstillinger knyttet til tvangsinnleggelse av ruspasienter

Fevik 17. november 2016

Paul Leer-Salvesen

Ila fengsel

“Tvangsinnleggelse redder liv”

- Pasareanu, Clausen, Kristensen fulgte 202 pasienter (137 frivillig behandling og 65 tvangsinnlagte) og fant 58 prosent med bedret livskvalitet likelig fordelt i begge grupper.
- Konklusjon: “Vår vurdering er at fylkesnemndene bør senke terskelen for tvangsinnleggelse i rusfeltet.”

Makt og avmakt

- Antologi: “Makt og avmakt – etiske perspektiver på feltet psykisk helse.” Terje Mesel og Paul Leer-Salvesen red. Portal forlag 2013
- John-Kåre Vederhus: “Tvangsinnleggelse av rusmiddelavhengige – noen etiske aspekter”.

De innlagte

- 60 tvangsinnlagte i Kristiansand intervjuet i ettertid: Tre av fire positive.
- “Det var forferdelig å ikke ha noe å si. Andre folk tvinger deg. I ettertid ser jeg at det var helt nødvendig, det var det som reddet meg. “
- En av fire negative: “Tvang har ingen hensikt for meg. Følte det som et overgrep.

Vederhus:

- “En tvangsinnleggelse i rusfeltet kan være et nødvendig onde for å forsøke å hjelpe en rusmiddelavhengig som er så nedkjørt at han/hun vanskelig kan ta standpunkt til sitt behov for hjelp. Den kan da forsvares etisk med at det er en kortvarig tilsidesettelse av individets autonomi for å øke autonomien på lang sikt.”

En utilitaristisk posisjon

- Konsekvensetikeren setter opp et cost-benefit regnskap og konkluderer med at listen over positive virkninger er større enn listen over negative.
- Utilitaristisk konklusjon: Tvangsinnleggelse er etisk akseptabelt fordi det virker.
- Liv reddes. Livskvalitet øker. Pårørende avlastes.

En kantiansk posisjon

- Nødvendighet har forrang fremfor nytte, det sanne har forrang fremfor det som virker
- Menneskets to fremste kjennetegn (til forskjell fra dyr) er i følge Kant, fornuft og autonomi.
- Et dyr har ikke autonomi
- Et barn eller en utilregnelig har ikke autonomi
- Et voksent menneske har autonomi

En kantiansk posisjon i rusfeltet

- Er en rusmiddelavhengig i kritisk stadium å sammenligne med et barn eller en utilregnelig?
- Hvis ikke, må pasientens autonomi respekteres.
- Hvis vi skulle følge Kant bokstavelig, må en pasient umyndiggjøres før det kommer på tale med tvang.

Autonomi versus paternalisme

- Autonomi – selvbestemmelse – retten til og evnen til å bestemme over eget liv.
- Informert samtykke – et grunnlag for å kunne anvende autonomi i en bestemt situasjon
- Paternalisme / maternalisme: Far og mor vet best og bestemmer for barnet.

Danmark og Norge

- Danmark har ingen egen lovhjemmel for tvangsinnleggelse av rusavhengige – men når de blir psykotiske, kan psykiatriloven brukes.
- Danmark har færre tvangsinnleggelse i psykiatrien og langt færre omsorgsovertagelser i barnevernet.
- Står pasientautonomien sterkere i Danmark og paternalismen sterkere i Norge?

To farer

- Velferdsstatens omfattende omsorgsapparat kan føre til innskrenkninger av individenes frihet (Sverige og Norge?)
- Den liberale stats respekt for individuell frihet kan føre til at kollektivet abdiserer og innfører prinsippet om at enhver er sin egen lykkes smed (USA?)

Paternalisme light

- Kjære leger: Vær så snill å ta hånd om meg når jeg ikke lenger vet mitt eget beste og er en fare for andre og meg selv!
- Legeetikken: Hvis vi skal fortsette det hippokratiske hovedprinsipp om at legen skal gjøre det hun kan for å redde liv, innebærer dette også et profesjonsetisk forsvar for tvang. I enkelte tilfeller vet mor og far best!

Juss og etikk

- Spar oss for mer juss på dette feltet
- Gi oss heller leger og helsepersonell som er i stand til å tenke etisk, samtale med andre om etikk, og treffe avgjørelser på solid og godt etisk grunnlag.